

میراث عروسکی هند

نگاهی اجمالی به هنر قدیم و عروسک‌ها

مریم شهیدی

کلمه "puppet" از لغت فرانسوی "poupee" و یا از کلمه لاتین "pupa" که هر دو به معنای عروسک هستند، آمده است. در زبان سانسکریت، عروسک‌ها به «پوتراکا» (putraka)، «پوتریکا» (putrika) و «پوتالیکا» (puttalika) مصطلح هستند که ریشه همه آنها معادل «پوترا» (putra) به معنای پسر است. به نظر می‌رسد این کلمه برگرفته از تفکرات قدیم هندوهاست که عروسک را زنده می‌پنداشتند.

برحسب نظر تاریخ‌نویسان، عروسک‌ها از تمدنی کهن برخوردارند. با رجوع به شواهد ۲۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح (ع) متوجه می‌شویم که تمدن کهن «هاراپا» (Harappa) و «موهنجودارو» (Mohenjodaro) که در وسعتی بیش از هزاران کیلومتر گسترده شده بود دارای بقایای باستانی و متنوعی است از جمله: یک سفالینه گاو میش با سری که قابلیت جدا شدن دارد و وسط یک نخ حرکت می‌کند؛ اولین جان‌بخشی، هر چند محدود. پیکره دیگری نیز پیدا شده است که یک میمون سفالی است و بر روی یک تکه چوب به بالا و پایین سر می‌خورد و نوعی حرکت عمودی ایجاد می‌کند.

«مهابهاراتا» (Mahabharata) به سرگرمی‌های عامه مردم اشاره می‌کند. از جمله هنر نمایش عروسکی و تئاتر سایه: زمانی که شاهزاده خانم «اوتارا» (Uttara) با دوستانش «آرجانا» (Arjuna) را وادار کرد تا لباس‌های ظریف با رنگ‌های شاد برای عروسک‌ها (Doll) بیاورند، در واقع به نمایش و عروسک‌های نمایشی (Puppet) اشاره می‌شود. («آرجانا» علیه قبیله «کاراوا» لشکرکشی کرده بود).

احتمالاً بهترین مرجع «گیتا» (Gita) است که از سه صفت انسانی (Sattah)، (Tamah)، (Rajah) «ساتا»، «تاما»، «راجا» به عنوان سه رشته‌ای یاد می‌کند که در دست قدرت الهی، برای راهنمایی و هدایت بشر در زندگی، قرار دارد.

احکام سنگ نوشته «اشکان» (Ashokan) در قرن سوم قبل از میلاد. تمرین‌های اخلاقی و آیینی فراوانی را اعلام می‌کرد. این لوح در قالب یک تئاتر عروسکی از «جامبودیپ» (Jambudweep) (نام قدیم هند) یاد می‌کند. در قرن بعدی «پاتانجالی» (Patanjali) بزرگترین دستورنویس هند در کتاب «آشتادیایی ماهابهاشیا» (Ashtadhyayi mahabhashhya) تصاویر فراوانی از نمایش‌های سانسکریت و برنامه‌های نمایشی زمان خود را که به سه جریان اصلی ارتباط داشت، به نمایش گذاشت: نمایش‌های حرکات موزون. نمایش عروسکی و داستان‌های روایی موزیکال. «پانی‌نی» (Panini) دیگر دستورنویس بزرگ قبل از زمان «پاتانجالی» در دستورنویسی خود، نمونه‌ها و امثالی از عروسک‌ها را مورد استفاده قرار داد (Puppet).

«تریگاتا» (Therigatha) کهن‌ترین رساله «بودیست» (Buddhist) که توسط «بودیست» ارشد زن نوشته شده، شامل واضح‌ترین و صریح‌ترین منابع نمایش عروسکی است. این منابع به نمایش حرکات موزون توسط عروسک‌های نخ‌کی که اندامی قابل جدا شدن دارند و از چوب ساخته شده‌اند اشاره کرده‌اند.

میراث عروسکی هند.

«ناتیا شاسترا» (Natyashastra) در قرن دوم به وسيله «بهاراتا» (Bharata)، مدارک و نشانه‌های زیادی از وجود عروسک‌ها فراهم آورد. مهم‌ترین مرجع به «سوترادهار» (Sutradhar): کسی که

عروسک‌ها را توسط «سوترا» (Sutra) (نخی که از داخل موجب حرکت عروسک‌ها می‌شد) به حرکت درمی‌آورد - برمی‌گردد. از آنجایی که «سوترادهار» هماهنگ کننده اصلی و مدیر صحنه‌ای است که رشته‌های اصلی نمایش را نگاه می‌دارد، محققان گمان می‌کنند که نمایش عروسکی با معنی اصلی «سوترادهار» باید به خوبی بر تئاتر، مقدم باشد.

در همان موقع در جنوب هند حماسه «شیلپادیکارام» (Shilappadikaram) توسط «ایلانگو» (Ilango) مورد اشاره قرار می‌گیرد: «عروسک‌ها به حرکت درآمدند، همانند حرکات هموارد طلبانه، درست مثل «لاکشمی» (Lakshmi) الهه زن که آن قدر حرکت کرد تا اهریمن را نابود کند». دانشجو تامیلی (Tamil)، «تیرو والوار» (Thiruvalluvar) درباره عروسک در «کورالس» (Kurals) مشهورش چنین نوشت: وقتی عروسک‌ها توسط نخ‌ها به حرکت درمی‌آیند، گویا شور و جوشش زندگی در انسانی ساکن و بی‌روح به وجود آمده است.

در «کاما سوترا» (Kamasutra) به ارتباطات کهن انسان‌ها به شیوه ایما و اشاره و همین‌طور تیپ‌های مختلف عروسک‌ها و نمایش‌های عروسکی اشاره شده است. بهترین راه سرگرم کردن دختران جوان، ترتیب دادن اجرایی بود از نمایش‌های عروسکی و معرفی دوشیزه‌ها به وسیله عروسک‌ها.

«کاماسوترا» همچنین به خوبی و مفصل، چگونگی ساخت عروسک‌ها را از ریسمان، شاخ حیوانات، عاج فیل، لانه زنبور، آرد و خاک رس، شرح داده است. اولین بار «واتسیایانا» (Vatsyayana) از حرکت بخشی عروسک‌ها یاد می‌کند که نه تنها با نخ‌ها، بلکه توسط «یانتراس» (Yantras): «نوعی شیوه مکانیکی» انجام می‌شد. بنابراین در آن زمان، عروسک‌ها می‌توانستند با ماشین و اندام‌های مکانیکی حرکت کنند.

قصه‌ها و افسانه‌ها

«کالیداسا» (Kalidasa)، شاعر و نمایش‌نامه‌نویس سانسکریت، رهنمودهایی در باب (Abbijana Shakuntalam) داده که به نظر می‌رسد پایه و اساس آن براساس نمایش عروسکی است. در نمایش‌هایی شبیه Panchala Anuyanam از شیوه‌های حرکت بخشی عروسک‌ها، همراه با بازیگران در صحنه، نام برده شده است. «کاتاساریساگار» (Kathasaritsagar) که منتخبی از افسانه‌های قدیم است از عروسک‌هایی یاد می‌کند چوبی و مکانیکی که با تزئینات و هدایای افسونگران، آذین شده‌اند و در میان کیفی پر از عروسک‌های دوست‌داشتنی قرار گرفته‌اند. این عروسک‌ها توسط کلیدهایی به حرکت درمی‌آیند و قصه را تعریف می‌کنند. یک عروسک مکانیکی می‌توانست تاجی از گل و دیگری ظرفی آب، بیاورد.

«سیم‌هانسانا دراتریم سیکا» (Simhansana Dratrimika) منتخبی مشهور است از ۳۲ قصه پریان که براساس ادبیات فولکلور گردآوری شده است. داستان درباره پادشاه «بوهاجا» (Bhoja) است که بر تخت می‌نشیند و وارث «ویکرامادی تی یا» (Vikramaditya) است که توسط ۳۲ مجسمه زن حمل می‌شود. به نظر می‌رسد این عروسک‌های چوبی که از نظر مکانیکی طراحی ماهرانه‌ای دارند توانستند نمایش‌هایی از جنگ بین رب‌النوع‌ها و شیاطین یا خروش امواج دریا را نشان دهند و حتی عامل ایجاد ورزش‌های مورد علاقه مردم شوند.

نمایش‌نامه دیگر «بالارامایانا» (Balaramayana) در قرن دهم، به دو نوع عروسک چوبی (Dolls) اشاره می‌کند: اول جلوه (مظهر) شخصیت‌های حماسی «سیتا» (Sita) و دوم ناخواهری او «سانداریکا» (Sundarika). این نمایش‌نامه دارای تکنیکی اعجاب‌انگیز بود، چرا که بازیگر و عروسک‌های چوبی را در اوج کنش دراماتیکی در مقابل هم قرار می‌داد.

«ریچارد پيشل» (Richard Pishel) این نظر که «ویدوشاک» (Vidushak) در نمایش‌نامه کلاسیک سانسکریت معادل عروسک‌های آلمانی، «کاسپرل» (Kasparl) در «هانسورست» (Hanswurst) است را تأیید می‌کند.

هند قدیم و بسیاری از سرزمین‌های دیگر، چشم‌اندازی معنوی به عروسک‌ها دارند. افسانه‌های محبوب هندیان از قرن یازدهم که توسط «سوم دوا» (Samdeva) ثبت شده‌اند، از عروسک‌های نفیس یک نجار سخن می‌گویند: «این عروسک‌ها توسط «گاؤری» (Gauri)، همسر شیوا (Shiva)، مورد تحسین قرار گرفتند و سپس «شیوا» به آنها زندگی بخشید و آنها به حرکت درآمدند. نجار برای این نعمات اهداء شده به او، خدا را بسیار شکر و عبادت فراوان کرد.»

از این رو عروسک‌گردانان سنتی هند، باایمان به افسانه‌ها، نمایش‌ها را با ستایش خدا شروع می‌کنند و بعد از یک مراسم عبادت‌گونه (در انتها) عروسک‌ها را متواضعانه بر جای خود می‌گذارند و وقتی عروسکی خراب می‌شود آن را بر آب رودخانه شناور می‌کنند. رب‌النوع‌های میراث هند، عروسک‌هایی هستند که داستان‌ها را از پس حماسه‌ها و افسانه‌ها، نقل می‌کنند: آنها شناساننده رب‌النوع‌ها و بشر هستند.

هنر عروسکی هند و سرچشمه‌های آئینی آن

نمایش عروسکی هند ریشه‌ای عمیق در آداب و رسوم آئینی دارد. سنتی‌ترین و قدیمی‌ترین نمایش‌های عروسکی در دل بازارها و جشنواره‌های آئینی، داستان‌های روایی، رب‌النوع‌ها و الهه‌ها - که نوعی طلب برکت بوده‌اند - جای گرفته‌اند. در برگشت به دوره هزارساله، وقتی امپراطوری «سری وی جایا» (Sri Vijaya) به جنوب آسیا و کشورهای چون اندونزی، کامبوج، مالزی و سریلانکا، کشورگشایی کرد، موعظه‌های معنوی - اخلاقی به نقاط دوردست گسترش یافتند و به همان ترتیب، داستان‌های حماسی و قصه‌های پریان به عنوان طرح‌های اولیه نمایش عروسکی و بقیه اشکال هنری، مورد استفاده قرار گرفتند.

اساس و پایه آئینی نمایش‌ها

در هند میان مراسم عبادت رب‌النوع‌ها و عروسک‌ها ارتباطی وجود دارد که تقریباً در هر ایالتی، بومی و خاص آن منطقه است. همه اجراهای عروسکی با مراسم عبادی آغاز می‌شوند. شروع با یک نمایش کوتاه جهت پرستش «گانشا» (Ganesha) و نیایش اوست که نوعی پیروی از اجرای «پوروو رانگا» (Purva Ranga) برای قدردانی از موهبت رب‌النوع‌ها و رخصت آنان به بندگان برای اجرای نمایش بر این زمین وقف شده و مقدس است. اجرا خود نوعی تمناست برای پاک شدن زمین از طاعون و همه بلاها و ارمغان صلح و کامیابی است به همه مخاطبان که با

میراث عروسکی هند...

احترام به تماشای نمایش نشسته‌اند.

حمایت سلطنتی از نمایشگران عروسکی

نمایشگران عروسکی سنتی اغلب دوره گرد هستند. حمایت سلطنتی بر آن است تا با مهم برشمردن آنان، موجبات ادامه بقا و معاش آنها را، که مدام از جایی به جای دیگر در حرکت هستند، فراهم نماید. خانواده سلطنتی با مداخله خود در اجراها، از آنها برای نقل داستان‌های قهرمانی خودشان، علاوه بر نشر قوانین سلطنت و آموزش‌های همگانی، استفاده می‌کند.

شاید نمایش عروسکی، به عنوان یک رسانه عمومی مهم بتواند نجات بخش فقدان ارتباطات جمعی امروزه باشد. بسیاری از پادشاهان «راجستان» شرح دلیری‌هایشان را از طریق نمایش‌های عروسک نخی، به گوشه و کنار کشور برده‌اند. داستان‌هایی مثل «پریس وی جاجاهان» (prithvija chauthan) و «آمار سینگ راتود» (Amar Singh Rathod) در قالب نمایش عروسکی درآمدند و روایت آنها در بین مردم روستاها و شهرها، همچنان ادامه دارد.

اما این پشتوانه رو به نابودی دارد چراکه اوضاع مالی نمایشگران عروسکی نابسامان است و نبود حمایت مالی، از طرف حکومت سلطنتی و فئودالی، تنها عامل زوال موفقیت نمایش سنتی است.

عروسک‌گردانان دوره گرد

گروه‌های کولی و چادر نشین، نمایش عروسکی هند را توسعه و ارتقا بخشیدند. با کوچ نمایشگران عروسکی از «گوجارات» (Gujarat)، سرزمین اصلی نمایش عروسکی از «ماها راسترا» (Maharashtra) به جنوب منتقل شد و موجب گسترش این هنر در آن نقطه شد. گروه‌های دوره گرد، دو دسته بودند: گروه «تامیلی» (Tamil) که روایتگر نسخه اصلی «رامایانا» و «مهابهاراتا» بود و گروه دیگر که در «بیجاپور» (Bijapur) و «کارناتاكا» شرقی (East Karnataka)، ثابت بودند.

به طور خلاصه می‌توان گفت که منابع فراوانی از فعالیت‌های گروه‌های عروسکی سنتی وجود دارد. این نمایشگران هیچ‌گاه اجازه نمی‌دهند که شخصیت‌های خوب به شخصیت‌های بد پیوندند. وجود این احساسات تحسین برانگیز و غریب، موجب برقراری ارتباطی معنوی در نمایش عروسکی شده که نه تنها در حافظه نژادی نمایشگران عروسکی، بلکه در زندگی مستمر هنری آنها همیشه باقی است.

جامعه‌شناسی نمایش عروسکی

باید بپذیریم که نمایش عروسکی در کنار نقش سرگرم‌کننده و فرهنگی خود، از تأثیرات اجتماعی فراوانی نیز برخوردار است. هر کسی می‌تواند با کم‌دی بخندد و با تراژدی گریه کند، چراکه رویدادها و حوادث زندگی آدم‌ها به آسانی در نمایش و نمایش عروسکی قابل بازسازی هستند. از این رو رسانه نمایش عروسکی، به همان اندازه مراسم آیینی و سخنرانی‌ها مثلاً برای دعوت به رعایت پاکیزگی، ایستادگی در برابر ناملايمات، آگاهی یافتن از امراض و... در زندگی

اجتماعی بسیار مؤثر است.

هنر عروسکی به عنوان یک حرفه

هنر عروسکی به عنوان یک حرفه و شغل نمی‌تواند راضی‌کننده باشد. عروسک‌گردانان سستی به دنبال یافتن یک شغل که گذران زندگی‌شان باشد این حرفه را ترک کرده‌اند و حتی فرزندان‌شان را نیز به آن تشویق نمی‌کنند. کارگاه‌های آموزشی زیادی در سطوح بالا برای احیای علاقه به نمایش عروسکی به عنوان یک حرفه تشکیل شدند، اما نتایج مطلوبی دربر نداشتند. به نظر می‌رسد رشد و توسعه ابزار و رسانه‌های الکترونیکی موجب شده است که هنر عروسکی در پس زمینه قرار بگیرد. موانع اصلی دیگر در هند، فقدان سازمان‌دهی یک برنامه آموزشی در هنر عروسکی توسط دانشگاه‌ها و کالج‌ها و یا حتی فقدان گروه‌های تئاتری دانشگاه‌ها و باشگاه‌هایی است که می‌توانند نمایش‌های عروسکی را برای کودکان و مراکز اجتماعی تهیه کنند.

این مسئله برای همه کسانی که آرزو دارند تا نمایش عروسکی را به عنوان یک شغل انتخاب کنند، صادق است. برای کسی که ساکن شهر است، راهیابی به گروه‌های عروسکی، وابسته به تلاش و همت خود اوست. افسوس که هیچ رشته آکادمیک تحصیلی در جهت آموزش این هنر وجود ندارد.

نمایش عروسکی در طب و درمانگری

«باراتی یالاک کالا مندال» (Baratiya lokkala mandal) در «آداپور» (Vdaipur) تحت نظر «دوی لا سامار» (Devila samar) رهبری درمانگری جسم و روح بیماران، توسط نمایش عروسکی را به دست گرفت. تجربیات آنها در معالجه کودکان و بزرگسالان منجر به نتیجه‌ای سودمند شد. برای مثال: کسانی که برخوردار از یک زندگی عادی و روابط دوستانه معمولی هستند، عروسک‌هایی با خصائصی کاملاً متناسب بدنی درست می‌کنند. اما کسانی که از الگوهای رفتاری مشکل‌دار رنج می‌برند، معمولاً عروسک‌هایی نامتناسب و ناهمگون می‌سازند. از آنجایی که هیچ انسانی خطا کار متولد نشده است و شرایط محیطی هستند که تمایل به جرم و جنایت را ایجاد می‌کنند، نمایش عروسکی می‌تواند کمک فراوانی در تغییر رفتار ویژه آنها بکند.

در یک تجربه دیگر، در حل مشکل کودکی که از مدرسه فرار کرده بود، نمایش عروسکی جانشینی برای انجام کارهای کلاسی او شد و این رویداد نقطه عطفی مهم در فعالیت‌های خانگی و مدرسه‌ای او محسوب می‌شود. تجربه دیگر زمان کار با کودکانی بود که لکنت زبان داشتند. آنها دریافتند که حالت عصبی لکنت، هنگام صحبت در جمع، تشدید می‌شود و این لکنت معمولاً بر روی حروف بی صدا (آواها) است. این کودکان با کمک عروسک‌های دستکشی موفق به روایت قصه شدند در حالی که از پشت پاراوان و با مخفی نمودن چهره‌شان از نظر شنوندگان، نمایش را اجرا می‌کردند.

درمانگری توسط نمایش عروسکی بیشتر در اشکال جسمانی و فیزیکی تجربه شده است. خصوصاً برای آنها که فاقد برخی از اعضای بدن هستند (نقص جسمانی). آنها معمولاً اشخاص

نمایش عروسکی هند

نامیدی هستند، زیرا بیشتر از مواردی چون: ناشنوایی، نابینایی، نقص تکلم (لالی) رنج می‌برند. تجربه دیگر این گروه، کودکی بوده که پانداخت. برای او عروسک‌های نخ‌ساخته شده که برخی از اعضای بدنی را نداشت. کمترین حرکت توسط کودک توانست، عروسک را به حرکت درآورد. به این ترتیب کودک به تنهایی موفق به اجرا و روایت یک نمایش موزیکال شد و از آن وقت او صدایی خوش و شیرین داشت. کودک دیگری که تنها نقص عضو نابینایی داشت، از عروسک‌های دستکشی، باتومی و نخ‌ساخته استفاده می‌کرد و با کمک یک راهنما، آنها را به حرکت درمی‌آورد. او تمام دیالوگ‌ها را به تنهایی می‌گفت و بسیار خوب آواز می‌خواند، حتی بهتر از آنها که از موهبت دیدن برخوردار بودند.

نمایش عروسکی و تحولات اجتماعی

موضوعات اجتماعی حیاتی زیادی مثل بی‌سوادی، موقعیت زنان، آتش زدن عروس، موضوع جهیزیه، دخترکشی، تدابیر خانوادگی و... به یک دقت نظر همگانی نیاز دارند. در این شرایط، نمایش عروسکی می‌تواند ابزار قدرتمندی باشد برای وادارسازی جامعه به پذیرش تغییرات لازمه اجتماع. نمایش عروسکی می‌تواند توسط موضوعات ترازیک و کمیک خود واقعیت‌ها را به جامعه و محیط منعکس نماید. نمایش عروسکی سنتی در هند، با عادات و رسوم جامعه هند هم‌اوهماهنگ است. عروسک‌های «یامپوری» (Yampuri) در «بهار» (Bihar) به طور صریح و آشکار، رفتارهای اجتماعی صحیح و مجاز را بیان می‌کند و مردم را از اعمال ناشایست باز می‌دارند.

نمایش‌های عروسکی که بر مبنای شخصیت‌های تاریخی اجرا می‌شوند، پیروزی خیر و مجازات شر را بیان می‌کنند. توجه به مدت و زمان اجرای نمایش نیز بسیار مهم است، چون با پیوند یافتن به منظور و هدف اجتماعی‌شان با اجرای به موقع (همچون زمان مناسب بارش باران) موجب پیشگیری از آفت محصول و یا یک ثمره عالی می‌شوند. نمایشگران سنتی عروسکی گاهی یک پیام اجتماعی را که متضمن یک زندگی سالم است، مثل عادت پس‌انداز، تدابیر خانواده‌ها، قوانین ترافیک و غیره، در قالب نمایش می‌گنجانند.

صرف نظر از اینکه نمایش عروسکی راهی اعجاب‌انگیز به عنوان یک شغل و حرفه برای مردم می‌گشاید، به عنوان یک رسانه و رابط قدرتمند نیز نقشی مهم در کمک به درمان، تغییر عادات و تحولات اجتماعی و... ایفا می‌کند.

هنر عروسکی در جهت تعلیم و تربیت

نمایش عروسکی نقشی اساسی در تعلیم و تربیت دارد. به طور مثال «انجمن مبارزه با بی‌سوادی» (TLCS) در هند با به کار گرفتن هنر عروسکی، تأثیر بسزایی در برنامه‌های «آموزش ابتدایی» (DPEP) و آموزش بی‌سوادی داشته است. از سال ۱۹۹۴ با تحقق یافتن اهداف این انجمن‌ها، تمرین نمایش عروسکی در مقاطع ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان، کالج‌های تربیت معلم و باشگاه‌های جوانان منجر به رشد مهارت‌های افراد شده است.

فرهنگ هنر عروسکی در هند

هند، خانهٔ تعداد بی‌شماری از نمایشگران عروسکی است. از زمانی که نمایش عروسکی معاصر به سختی رشد و نمو یافت، نقش آنها در تعلیم و تربیت - که اساساً نشأت گرفته از آگاهی‌های قرن حاضر و تحت فرمان مواردی چون روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فن آموزش کودک و... است - بسیار کم‌رنگ شده است.

«هیأت ملی تحقیق در زمینه فرهنگ و آموزش» (NCERT) با بدنهٔ دولتی خود همانند «هیأت دولتی تحقیق در زمینه فرهنگ و آموزش» (SCERT)، مشوق ایجاد دوره‌های آموزشی نمایش عروسکی بوده است. صرف‌نظر از عدهٔ زیادی که به طور داوطلبانه از رسانهٔ نمایش عروسکی بهره می‌گیرند، معلمان زیادی نیز در مدارس، برای رشد و ترقی این هنر در امر تعلیم و تربیت، به تنهایی تلاش می‌کنند.

نمایش عروسکی (جز در برخی ایالات) نتوانسته است به عنوان یک برنامهٔ درسی - تحصیلی در هند مطرح شود. تجربهٔ فرهنگ هنر عروسکی به مدارس شهری و به ندرت به برخی از مدارس دور از مرکز که آموزش و پرورش آنها در دسترس همهٔ بچه‌ها نمی‌باشد، محدود شده است و این مسئله خود یک مانع بزرگ در امر تعلیم و تربیت است. برای معلمان مدارس جالب است که اجازه یابند مهارت عروسک‌گردانی را به تنهایی، در چارچوب دروس مدارس، جای دهند. به واسطهٔ کمبود حمایت مالی دولت از مدارس و عدم وجود یک برنامهٔ جامع و مانع برای هدایت ذهنیات جوانان، مدارس روستایی (به خصوص) به سختی می‌توانند از عهدهٔ مهارت هنر عروسکی برآیند. اما نمایش عروسکی اکنون در (DPEP) برنامه‌ریزی شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

می‌توان امیدوار بود که با حمایت مؤسسات و انجمن‌های فرهنگی شاهد توسعهٔ نمایش عروسکی و مشارکت دو جانبهٔ محصلان، معلمان و نمایشگران عروسکی باشیم.

مهارت عروسک‌سازی در هند

اگر عروسکی نتواند حرکات مورد نیاز شخصیت مورد نظر را ارائه دهد، مسلماً از نظر ساختمانی، عروسک مناسبی نیست. مهم‌ترین بخش یک عروسک، برای تجسم آن برخوردار از تناسب اندام‌ها، قدرت حمل یا پرتاب کردن و اتصالات و اندازهٔ مناسب و قابل اطمینان آن است. بازی و حرکت، مشخصه‌های بارز یک عروسک هستند. صدا و سخن او دومین قسمت مهم آن است. هر شخصیت عروسکی باید هویت خاص خود را داشته باشد و به آسانی از لباس، راه رفتن، حرکت و عاداتش قابل شناختن باشد.

سر، مهم‌ترین قسمت الحاقی یک عروسک است. در هند برای ساختن سر از مواد مختلفی استفاده می‌شود، مانند: سرهای کاغذی، سرهایی که از مواد باطلهٔ بی‌مصرف ساخته می‌شوند، سرهای نرمی که به وسیلهٔ ماهوت (نمد) یا پارچهٔ پر شده از پنبه درست شده‌اند. سرهای ساخته شده از فوم (foam) و اسفنجی (thermo cole) که به وسیلهٔ چسب در انتهای مسدود یک میله به سرعت ساخته می‌شوند و توسط یک قیچی برش می‌خورند تا شکل یابند. چشم‌ها، دماغ و موها هم اضافه می‌شوند. روش ساخت سر از چیزهایی مثل خمیر کاغذ، روش «پایه ماشه» خاک‌اره و

اغلب از روزنامه‌های کهنه است. گلوله‌ها با گره‌های نخ‌بر روی پایه سوار می‌شوند و روی هر خمیر کاغذی، لایه‌های کاغذی چیده می‌شود تا صورت ساخته شود. بعد از اینکه خمیر کاغذ خشک شد، توپ توسط بخش عقبی که بعداً چسبانده شده است به حرکت درمی‌آید.

برای سرهای «پایه ماشه» یک مدل گلی یا گلوله کاغذی ساخته می‌شود و بعد از خشک شدن آن، قطعات کوچک کاغذ لایه به لایه روی آن چسبانیده می‌شود. دو نیمه کردن مدل گلی و به کار بردن گچ (paris) برای ساختن قالب از هر نیمه جزء مراحل مشترک است. همین که گچ خشک و سخت شد، گل خارج می‌شود و از دو نیمه قالب گچی (Plaster) می‌توان تعداد زیادی سر که کاملاً شبیه هم هستند، ساخت. نمایشگران عروسکی سنتی سر را از lacawood نرم می‌سازند که از حشرات آزاد تهیه می‌شود. یک مکعب چوبی که به اندازه مناسبی برش خورده است همراه با یک برجستگی به عنوان گردن، توسط سمباده کاغذی صاف و بعد نقاشی و رنگ آمیزی می‌شود.

در روستاهای هند، در کنار حوض‌ها و دریاچه‌ها، ساقه‌ها به یکدیگر چسبانیده شده و به صورت دسته گره می‌خورند. بعد از خشک شدن، با استفاده از یک چاقوی تیز کمی بالاتر از محل لباس، به صورت یک لایه نازک برش داده می‌شود و سپس در گل غلتانده می‌شود تا پوششی بر روی آن درست شود و در انتها توسط پودر رنگ، سطح آن را رنگ آمیزی می‌کنند.

«تراکوتا» (Tera catta) نوع دیگر اتصال است که نمایشگران فقیر از آن استفاده می‌کنند. آنان با دست و یا قالب‌گیری احجام سرها را درست می‌کنند و بعد آنها را در کوره می‌پزند.

طراحی بدن عروسک‌های متفاوت

پیکره یک عروسک از هماهنگی میان اجزاء و فرم کلی بدن، برخوردار است. حالت چهره در شخصیت‌پردازی بسیار مهم است. در عروسک‌های سنتی چشم‌ها ثابت هستند و سر عروسک‌ها برای نشان دادن جهت نگاه، حرکت می‌کنند. اندازه و رنگ چشم‌ها بیانگر شخصیت عروسک است. اگر سر با موها پوشیده شده باشد گوش‌ها از نظر ناپیدا هستند. اما برای عروسک‌های نخ‌باز، گوش‌ها، آنقدر محکم و قوی ساخته می‌شوند تا نخ‌های نگهدارنده سر به آنها وصل شوند. موهای کم‌پشت برای مردان مسن و موهای دم خرگوشی بر بالای سر برای یک حکیم دانا یا یک شخص منزوی و... به کار می‌رود.

مواد مورد استفاده مثل نوارهای ابریشمی، فوم، طناب، ریسمان، پشم و نخ‌ها که برای ایجاد رنگ در شخصیت استفاده می‌شوند طوری انتخاب می‌شوند که با رنگ‌های متناظر، نور را به خود جذب کنند.

در نمایش عروسکی مدرن از دست عروسک‌گردان، که گاه دستکش پوشیده با حرکات شبه انسانی و افکت‌های صوتی، به جای دست عروسک استفاده می‌شود. برای حیوانات کف دست همان پنجه‌های سیاه است و دم‌ها به منظور تشخیص دادن آنها از یکدیگر مهم هستند.

لباس‌ها باید هماهنگ و متناسب با بقیه شخصیت‌ها و صحنه، طراحی شوند. جواهرات و تزیینات نشانه‌های ضروری لباس‌ها هستند که اندازه آنها متناسب با ترکیب کلی عروسک است. عروسک‌گردانان سنتی لباس‌ها و جواهرات را از تئاتر محلی منطقه می‌گیرند.

رنگ‌ها علاوه بر صورت و لباس، علامت و معنی کیفیت خاصی هستند. رنگ آبی در

صورت رب النوع‌ها به کار می‌رود، مانند «کریشنا» (Krishna) که همیشه آبی است. شخصیت‌های پهلوانی مثل «راما» (Rama)، «آرجونا» (Arjuna) سبز یا سفید هستند، شخصیت‌های زن مثل «سیتا» (Sita) یا «دراپادی» (Draupadi) زرد هستند و شخصیت‌های شر مثل «راوانا» (Ravana) به عنوان شیاطین، قرمز یا سیاه. عروسک‌های سایه - خصوصاً - توسط این رنگ‌ها به تماشاچی شناسانده می‌شوند.

عروسک‌گردانان سنتی، اغلب از رنگ‌های گیاهی استفاده می‌کنند، اما اکنون به رنگ‌های معدنی تمایل پیدا کرده‌اند.

عروسک‌های میله‌ای از مکانیزم‌های زیر برای اتصال بندهای مفصلی برخوردار هستند: محور، لولا، پیچ، فاق و زیانه، توپ و حفره، سیم، ریسمان و نخ برای عروسک‌های سایه استفاده می‌شود، اتصالات پارچه‌ای در عروسک‌های نخی و میله‌ای نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. این اتصالات در محل گردن شانه‌ها، دست‌ها و پاها استفاده می‌شوند.

تکنیک ساخت عروسک

از وقتی که تکنیک حرکت بخشی به عروسک‌ها، مجموعه‌ی صحنه، نورپردازی و شیوه‌های تهیه‌ی لباس کار و... متحول شدند، انواع مختلف عروسک‌ها و ساخته‌ها نیز به سمت این گوناگونی‌های بی‌شمار، متمایل شدند.

عروسک‌های دستکشی معمولاً تا آرنج عروسک‌گردان هستند و پا ندارند. بدین منظور، گردن دراز و دو بازوی عروسک با لوله‌های سخت کاغذی یا چوب بامبو به بدن عروسک وصل هستند. کف دست عروسک‌های دستکشی عموماً از پارچه، پایه ماشه یا کاغذ نازک، ساخته می‌شوند، گاه از کف دست چوبی جهت توانایی کف زدن عروسک استفاده می‌شود.

عروسک‌های باتومی از پایین هدایت می‌شوند و دارای باتوم‌های افقی و عمودی هستند که مثل صلیب به یکدیگر وصل شده‌اند. میله اصلی از چوب یا از بامبو، آهن و یا لوله آلومینیومی ساخته شده است. برای حرکت چشم‌ها، دهان، ابروها و سر، به چوبی از پشت توسط یک ریسمان لاستیکی که قابلیت برگشت پذیری (الاستیکی) دارد، وصل و ثابت می‌شوند. برای بدن از سیم یا بامبو استفاده می‌شود که توسط فوم یا یک بالشتک پوشیده شده است. در داخل پوشش پارچه‌ای لایه‌ای از پنبه، بدن ساده‌ای می‌سازد. عروسک‌های سنتی، بدنی چوبی دارند.

ماده مناسب دیگر فوم است که در عروسک‌های مدرن به عنوان یک لوله عمودی به دور یک میله اصلی و یک حلقه فلزی وصل شده به باتوم‌ها، قرار می‌گیرد.

برخی بدن‌ها، برای نشان دادن ۴ پای حیوانات طراحی شده‌اند تا به طور عمودی بایستند و بر روی دو پای عقبی به طریقی سرگرم کننده، راه بروند. دست‌ها برای عروسک‌های باتومی (میله‌ای) از الیاف سخت و ساده یا طناب و نایلون ساخته می‌شوند. اغلب از جنس پارچه هستند و لاف پنبه‌ای که در قسمت آرنج برای حرکت دست‌هاست، خالی می‌ماند. علاوه بر این دست‌ها از فوم یا Thermo-cote نیز ساخته می‌شوند. کف چوبی این دست‌ها با انحنای قسمت درونی خود قادرند چیزی را از روی زمین بلند کنند یا بکشند. معمولاً پاها در این نوع عروسک، دیده نمی‌شوند. در غیر این صورت ساخت آنها مثل دست‌هاست. چنین پاهایی یا توسط یک

قلاب به طور آزادانه به بدن وصل هستند و یا از زیر لباس عروسک توسط یک عروسک‌گردان دیگر حرکت داده می‌شوند.

برای پرندگان، دم و بال‌ها جداگانه ساخته شده و یا به بدن لولا می‌شوند و یا به صورت آزاد به بدن متصل می‌شوند. سر پرندگان نیز به طور جداگانه ساخته و به بدن وصل می‌شوند و توسط نخ یا باتوم که از میان بدن عروسک رد شده، هدایت می‌شود. در مورد پروانه‌ها، زنبور و مگس و یا هر نوع حشره دیگر، تنها بال‌ها مفصل‌بندی می‌شوند. خزندگان، ماهی‌ها و یا گل‌ها می‌توانند در سه اندازه ساخته شده و با اتصال به یک یا دو باتوم هدایت شوند.

معمولاً یک عروسک نخ‌کی حیوانی توسط نخ‌هایی که به قسمت‌های شانه‌ها، سر، دم و پاها وصل هستند، کنترل می‌شود. برای عروسک‌های نخ‌کی انسانی، نخ‌ها به دو طرف سر، شانه‌ها، پاها و دست‌ها و پشت سر متصل می‌شوند که عروسک‌های رقصنده دو نخ اضافه نیز در دو طرف پهلوها دارند.

بدن عروسک‌ها، ترجیحاً از چوب و یا پارچه نرمی که با پنبه پر شده است، ساخته می‌شود. بخش پایینی عروسک توسط یک پیراهن بلند پف کرده، پوشیده شده است. قد عروسک‌های انسانی معمولاً از ۴۵ تا ۹۰ سانتی‌متر است. اما عروسک‌های حیوانی اغلب بزرگتر از اندازه معمولی هستند. تن عروسک‌ها از چوب سفید یا اسکلت سیمی و یا مواد نرم مثل پارچه و پنبه ساخته می‌شود.

تاثیر عروسکی سایه

نمایش عروسکی سایه، دارای حوزه‌های مختلفی است: رنگی و سیاه - سفید. معمولاً از پوست آهو و گاه پوست بز برای هر دو شکل نمایش استفاده می‌شود. از پوسته‌های چوب نارس به عنوان موها و تأثیر مواد شیمیایی روی پوست‌ها برای شفاف کردن آنها استفاده می‌شود. نمایشگران سایه سنتی برای بقای این هنر قدیمی، طرح‌های عروسک‌های قدیم را کپی می‌کنند. برای ساخت این عروسک‌ها، با گره‌های نخ‌کی قسمت‌های مختلف عروسک‌ها به هم وصل می‌شوند و توسط چوب بامبو یا میله‌های آهنی و یا میله‌های تازک چتر، عروسک‌ها کنترل و هدایت می‌شوند. دو بامبوی ظریف نیز برای هدایت دست‌ها به آنها وصل می‌شود.

عروسک‌های مدرن: این عروسک‌ها، اشکال مختلفی دارند و بنا به هوش نمایشگر عروسکی از مواد مختلفی ساخته می‌شوند. گاه آن قدر بزرگ هستند که از فوم یا Thermo cole ساخته می‌شوند تا توسط ۳ عروسک‌گردان برای کنترل سر و دو دست هدایت شوند. گاه یک سر بزرگ که از فوم یا Thermo cole و یا پایه ماشه ساخته شده روی سر عروسک‌گردان قرار می‌گیرد و دست‌هایش یا با باتوم و یا به طور مستقیم، کنترل و بازی داده می‌شود. این نوع عروسک‌ها هم در نمایش‌های خیابانی و هم در اجراهای صحنه‌ای، بازی می‌کنند.

«ماروت» نیز نوعی دیگر است که از همین مواد ساخته می‌شود و اغلب دست‌های عروسک‌گردان نقش دست عروسک را بازی می‌کند. در نوع «بونراکو» نیز دو نفر یک عروسک را هدایت می‌کنند.

گاه خزندگان (مثل مار و...) ازدها، دایناسورها، از جعبه‌های مقوایی که به یکدیگر متصل شده

و رنگ آمیزی شده‌اند و یا تکه‌های پارچه، کاغذ و... به شکلی خلاقانه ساخته می‌شوند.

این عروسک‌ها را کودکان شادمانه در دست می‌گیرند و بازی می‌دهند.

نمایشگران عروسکی معاصر، هم از شیوه‌های سنتی ساخت عروسک استفاده می‌کنند و هم از موادی چون صفحات مقوایی، صفحات PVC، ورق‌های ژلاتینی رنگی، فیلم‌های رادیولوژی X-ray، صفحات پلاستیکی و... صفحات مقوایی سوراخ شده برای عروسک‌های سایه سیاه و سفید بسیار مناسب هستند. اتصالات بدن عروسک‌های سایه، سیم، نخ، ریسمان چرمی و پیچ‌های محکم در پشت بدن عروسک‌ها هستند.

معرفی گروه‌های عروسکی هند، بخش اول: گروه‌های سنتی

۱. گروه «بلاگالو و رانا» (Belagallu Veeranna): گروه نمایش عروسکی سایه است از ایالت «کرانا تاکا» (Karnataka) در قبیله «کیله - کیتا» (Kille-Kytha) که به شکلی کاملاً سنتی، فعالیت می‌کنند.
۲. «نمایشگران عروسکی هند» (Indian Puppeteers): توسط «کامانا مورتی» (M.V.Kamanamurthi) تأسیس شد.
۳. «اپرای جادونات هالدار پوتال ناچ» (Jadunth Haldar Putal Natch): قدیمی‌ترین گروه نمایش عروسکی باتومی در بنگال غربی است.
۴. «کاراتی رام بات» (Kharati Ram Bhatt): یک نمایشگر عروسکی نخی است از ایالت راجستان.
۵. «سانجوا مورتی» (K.S.Sanjeevamurthy): این گروه با ۵ عضو نمایش عروسکی سایه را از ایالت «کارناتاکا» به اجرا می‌گذارند.
۶. «موهاکالی پوتالاناچ» (Mohakali Putala Natch): این گروه، قدیمی‌ترین گروه سنتی عروسکی نخی در «آسام» (Assam) است. تم نمایش‌های آنها حماسی است.
۷. «پوتالی کالاران جا» (Puthali Kalaranga): یک گروه ۱۵ نفره جوان است و به طور اختصاصی در گروه عروسکی «بومالاتا» (Bommalatta) در «بنگلور» (Banglore) فعالیت می‌کند. این گروه سبک بی‌مانندی را در نمایش ایجاد کرد که با نام مدرسه «مودریکا» (Mudrika School of Pupperty) شناخته می‌شود. نمایش شیر و روباه آنها در کانادا و انگلیس به اجرا درآمده است.
۸. «رامایه» (Ramaiah): یک نمایشگر عروسکی سایه است از ایالت «کارناتاکا» که ۶ عضو دارد. او پسر نمایشگر عروسکی مشهور: «هومبایه» (Hombaiah) است.
۹. «رامپادا گوروی» (Rampada Ghoroi): یک نمایشگر عروسکی دستکشی است که اکنون در کلکته زندگی می‌کند. او در ژاپن و برخی نقاط هند نمایش‌هایش را اجرا کرده است.
۱۰. «ران گاناتا راو» (Ranganatha Rao): او در چند زمینه مختلف هنرمند است: خواننده‌ای کلاسیک، شاعر، نویسنده، طراح لباس، طراح نور و کارگردان... او از ایالت «بنگلور» به عنوان یک هنرمند عروسکی، هنر پدربزرگش را دنبال کرده است.
۱۱. «سری آناپورنش واری لدر پابت میلا» (Sri Annapurneshwari leather Puppet Mela): یک گروه عروسکی سایه است با ۵ عضو از ایالت «کارناتاکا». این گروه سفرهایی به ایران، عراق، هلند، فرانسه و ایتالیا داشته‌اند. مورول گروه (Virupaxappa Ksharri)، نمایش عروسکی را از

پدرش در سن ۱۰ سالگی فرا گرفته است. او جوایز فراوانی از ایالت و دولت مرکزی هند و همین طور از خارج کشور دریافت کرده است.

۱۲. «سری گانش یا کشاگانا گومبیتا ماندالی» (sri Ganesh Yakshagana Gombeyta Mandali): یک گروه سنتی عروسکی نخی است از ایالت «کارناتاکا» و توسط «کوگا دوناکامات» (Kogga Devanna Kamath) تأسیس شده است.

اجداد او بیش از ۳۵۰ سال در زمینه این هنر فعالیت داشته‌اند. گروه او به کشورهای چون استرالیا، پاکستان و یونان سفر کرده و در اغلب جشنواره‌های داخلی و خارجی شرکت کرده‌اند. عروسک‌های آنها با داشتن چشم و دهان متحرک، فرم جدیدی در هنر عروسکی هند ابداع کرده‌اند.

بخش دوم: گروه‌های عروسکی معاصر

۱. «تئاتر عروسکی کوچک» (Little puppet theatre) یا (LPT): در سال ۱۹۷۶ در کلکته توسط «سان جیت گُش» (Sanjit Ghosh) تشکیل شد. او در سال ۱۹۸۴ برای تحصیل نمایش عروسکی پیشرفته به آمریکا و اروپا رفت. نمایش‌های او در فرانسه، سوئیس، بلژیک و جشنواره‌های بین‌المللی دیگر شرکت کرده‌اند.

۲. «مادیام» (Madhyam): در دهلی توسط «ران جانا پاندی» (Ranjana pandey) تأسیس شد. او با به کار بردن عروسک‌ها، ماسک‌ها، ترانه‌ها و بازی‌ها مسابقاتی در زمینه‌های روانشناسی، هوش و اقتصاد برای کودکان و بزرگسالان برگزار می‌کند.

۳. «مایور» (Mayur): یک گروه شناخته شده است در Lucknow, UP. ۱۲ نمایش عروسکی این گروه را «میلان یاداف» (Milanyadav) کارگردانی کرده است. او زیر نظر «مهر کنتراکتور» (Meher Contractor) و «سروش داتا» (Suresh Dutta) تعلیم دیده است.

۴. گروه (MEHHR) (مهر) با خاطره‌ای عاشقانه از خانم مهر کنتراکتور - در اولین جشنواره تئاتر عروسکی ایران به عنوان مدیر یونیمای عروسکی آسیا و اقیانوسیه و گروه‌شان در جشنواره حضور داشتند که چند سال پیش فوت کردند - توسط مریدان او در احمدآباد تشکیل شد. اعضای این گروه به طور پیوسته و نزدیک به آکادمی «دارپانا» (Darpana) در احمدآباد، در ارتباط هستند. آنها مضامینی چون سلامتی، سوادآموزی کودکان، ارتباطات و... را که موجب آگاهی و رفاه جامعه می‌شود در نمایش‌های خود وارد می‌کنند. کارگاه‌های آموزشی، سخنرانی‌ها، برنامه‌های تلویزیونی، آگهی‌ها، سریال‌های تلویزیونی و... از جمله تولیدات آنها هستند.

۵. «مرکز تئاتر عروسکی و هنر نوری» (Puppetry center & Nori Art) (NAPC). این گروه در سال ۱۹۸۷ زیر نظر «رات نامال نوری» (Ratnamal Nori) در حیدرآباد تشکیل شد. این گروه از نمایش عروسکی به عنوان یک وسیله ارتباطی قوی در زمینه‌های زیر فعالیت می‌کند: سرگرمی‌ها، کار با کودکان عقب مانده و...

۶. «تئاتر عروسکی مردمی» (People Puppet Theatre) (PPT): در کلکته در سال ۱۹۷۷ تأسیس شد. هدف اصلی فعالیت آنها چنین رقم می‌خورد: نمایش عروسکی نه تنها برای سرگرم کردن بچه‌ها بلکه برای انعکاس وقایع جامعه و هوشمند ساختن مردم است. این گروه اجراهای فراوانی

در هند و جشنواره بین‌المللی هند در سال ۱۹۹۰ در دهلی داشته‌اند. (PPT) معمولاً از عروسک‌های باتومی استفاده می‌کنند و سعی می‌کند تاسیک‌های سنتی و محلی (فولکلور) را به اجرا درآورد.

۷. تئاتر (Pi): این تئاتر در دهلی فعالیت می‌کند و نمایش‌هایی برای بچه‌ها و بزرگسالان ترتیب می‌دهد. این تئاتر با همکاری سازمان‌هایی مثل یونسکو، یونیسف و یونیسف و NGO، اجراهای بزرگی داشته است.

۸. عروسک و نمایش (Puppet & plays): در سال ۱۹۷۵ در احمدآباد توسط «ماهپات کاویس» (mahipat Kavis) تأسیس شد. این گروه با تولید عروسک‌ها و به کار گرفتن آنها در فیلم‌های عروسکی، مسائل محیطی، بیماری‌هایی مثل ایدز و... را مطرح کرده است. مدیر هنری این گروه (Kavi) است: نمایشگر، آهنگساز، نویسنده، مترجم و برگزارکننده کارگاه‌های آموزشی. «بوکاری» بنیانگذار «آکادمی هنر عروسکی هند» است. او جایزه «سینور فلوشیپ» (senior Fellow ship) را از دولت هند دریافت کرده است و کتاب‌های زیادی در زمینه هنر عروسکی گردآورده است.

۹. «مرکز جوشش تئاتر عروسکی» (Puppet Resource Center): زیرمجموعه‌ای از Literacy House حیدرآباد است. نمایش‌هایی را به شکل هفتگی برای بچه‌ها تهیه می‌کند. مرکز دارای یک استودیوی مجهز است و از استادانی در زمینه‌های نمایش‌نامه‌نویسی، ساخت و طراحی عروسک و... برخوردار است. کارگاه‌های آموزشی آنها در سطوح مختلف و با همکاری کارشناسان این رشته است. برنامه‌ریزی جشنواره‌ها، نمایش‌ها (ویدئویی) و... از جمله فعالیت‌های آنان است. کلیسویی از عروسک‌های طبقه‌بندی شده سنتی و مدرن، کتاب، مجلات، نشریات، طرح‌های عروسک و... مجموعه اطلاعات گردآوری شده آنها هستند.

۱۰. «ران جا پیت» (Ranga Peeth): توسط «شوبها سازنا» (Shubha Sasna) در دهلی تأسیس شد. او یک نمایشگر آزاد است که با گروه‌های مختلف (National Bal Bhawan) همکاری کرده است. ۱۱. «سلام بالاک تراست» (Salam Balak Trust): در سال ۱۹۸۸ در دهلی، با هدف کمک به کودکان خیابانی تشکیل شد. نمایش‌های عروسکی آنها بر طبق شرایط و مشکلات آن کودکان است که در ۹ مرکز فعالیت می‌کنند.

۱۲. «سامان دایا پواناتا کا سنگام» (Samanwaya Pavanataka Sangham): در سال ۱۹۹۳ در «کرالا» تأسیس شد. این گروه نمایش‌های عروسکی نخی فراوانی را در «مالایالام» (Malayalam) به صحنه برده‌اند. آنها در زمینه ایدز و آموزش نمایش فعالیت می‌کنند.

۱۳. «واحد تئاتر سانچار» (Sanchar Puppet Unit): این گروه با استفاده از عروسک‌های دستکشی، باتومی و نخی نمایش مورد نظر خود را به اجرا می‌گذارند. از جمله مشکلات خانواده‌ها، کودک، ازدواج، جهیزیه، تکنولوژی، فرهنگ و... مسؤول گروه «رام لال» (Ram Lal) با تجربه حدود ۲۰ سال نمایش عروسکی سنتی در راجستان با سازمان‌های NGO در شمال هند، همکاری می‌کند. او بیش از ۱۳۰۰۰ اجرا در هند، نروژ، انگلیس و پاکستان داشته است.

۱۴. «تئاتر عروسکی تال - بتال» (Tal- Betal Puppet Theatre): در کلکته در سال ۱۹۷۳ تأسیس شد.

۱۵. «The puppets, Calcutta»): در سال ۱۹۵۲ در کلکته توسط گروه جوان و تحت مدیریت

(Raghunath Goswami) «راجونات گوسامی» که بازیگر، طراح عروسک و نمایشگر عروسکی بود تأسیس شد. هدف او و گروهش پیشرفت تجربیات کاری در زمینه نمایش عروسکی است و آنها قصد دارند موضوعات روز جامعه را که قابلیت تحصیل و تکمیل داشته باشند را در این قالب بگنجانند. فعالیت‌های آنان، منجر به دریافت مدال طلایی برای بهترین فیلم کودکان در سال ۱۹۶۱ شد.

۱۶. «تئاتر تجربی ترپلورا» (Tripura Amateur Theatre) در «آگراتالا» (Agratala) توسط «هری پادا داس» (Hripada Das) تأسیس شد. او کارمند گروه (State Social welfare) بوده و بسیار تحت تأثیر «سوریش داتا» قرار گرفته بود.

۱۷. UPT یا (Universal Puppet Theatre) از یک کارگاه آموزشی عروسکی در سال ۱۹۹۷ توسط دولت «مادیا پرادش» (Madhya pradesh) به وسیله ۳۵ بازیگری که از ۱۴ بخش (ناحیه) در آن شرکت کرده بودند، شروع شد. هدف اصلی آنها چنین است: توسعه هنر عروسکی، به کارگیری این هنر در سطوح مختلف مدارس برای آموزش علوم و جامعه‌شناسی، استفاده و سازمان‌دهی کارگاه‌های آموزشی از نواحی مختلف محلی گرفته تا سطوح بین‌المللی، فراهم کردن امکان اجرای صحنه‌ای برای همه گروه‌ها، سازمان‌دهی سمینارها، نمایشگاه‌ها و کارگاه‌های شناخت مواد و به کارگیری هنر عروسکی در نمایش‌های مدرسه‌ای و غیره. آنها در بیش از ۲۰ مرکز در chhattisgarh, m.p فعالیت می‌کنند و اجراهای کم‌دی فراوانی را با عروسک‌های دستکشی و باتومی داشته‌اند. کارگردان و نویسنده آنها «ویباش آپادی» یا (Vibhash upadhyay) یک نمایشگر عروسکی نخبی است که ۳۸ نمایشنامه در موضوعات جذام، آلودگی آنها، محیط زیست، رژیم غذایی و... نوشته است.

۱۸. «وی. پی. دهاکه» (V.P. Dahake): او به طور داوطلبانه از شغل آموزگاری خود، بازنشسته و مشغول به حرفه نمایش عروسکی به طور تمام وقت شده است. جایزه CCRT را دریافت کرده و برای کودکان کارگاه‌های آموزشی و اجراهای فراوانی را تدارک دیده است. او اهداف آموزشی خود را توسط شیوه‌های نمایش عروسکی در مدارس تحقق می‌بخشد و به پاس زحماتش جوایزی را از دولت مرکزی دریافت کرده است. گروه او از ۶ دانش‌آموز تشکیل شده است.

۱۹. «گروه عروسکی عسکر» (Askar puppet group): در سال ۱۹۹۱ در دهلی تأسیس شده و توسط «پوران بات» (Puran Bhatt) مدیریت می‌شود. نمایش‌های آنها به طور خاص مدارس و مراکز سوادآموزی را پوشش می‌دهند. آنها از عروسک‌های نخبی باتومی و سایه (سنتی) استفاده می‌کنند و موضوعات نمایش‌های آنها براساس مشکلات جامعه مثل ایدز، رسم‌های خانوادگی و... هستند. در ضمن بخشی از اجراهای آنان، روایت داستان‌های قدیمی برای بچه‌های عقب مانده ذهنی است.

۲۰. «بنگا پوتال» (Bangaputal): برای رونق بخشیدن به هنر روبه زوال نمایش عروسکی در کلکته تلاش می‌کند. آنها خود را متعلق به همه اقشار جامعه بخصوص قشر پایین می‌دانند و برای تبلیغ سیاست‌های دولت، رشد شخصیتی کودکان و اطلاعات عمومی مردم تلاش می‌کنند.

۲۱. «بهاراتیا لاک کالا ماندال» (Bharatiya lok kala mandal): توسط «دوی لال سامار» (Devilal samar) در آداپور تأسیس شد. مجموعه‌ها، موزه‌ها، کارگاه‌های تجربی و برنامه‌های آموزشی و...

را سازمان‌دهی می‌کند.

۲۲. «بریجیت رِولی» (Brigitte Reveli): یک مجسمه‌ساز فرانسوی و بازیگر «کاتاکالی» (katakali)، این گروه عروسکی را تأسیس کرده است. عروسک‌های او مثل بازیگران کاتاکالی و باتکنیک بونراکو هدایت می‌شوند.

۲۳. «تئاتر عروسکی بوردان و مرکز فرهنگی» (puppet theatre & cultural center (BPTCC) Burdwan): جمعی رؤیاگونه است از تنی چند از بازیگران، معلمان جوان و دانش‌آموزان مدرسه «بوردان» ناحیه‌ای در بنگال غربی و در سال ۱۹۸۸ فعالیت خود را آغاز کرده است.

۲۴. «تئاتر عروسکی کلکته» (CPT) (calcutta puppet theatre): در سال ۱۹۷۳ تأسیس شد و مسبب یک بازنگری در نمایش عروسکی سنتی باتومی در بنگال غربی شد. (CPT) گروهی تحسین شده است که شهرت عظیمی، چه در داخل و چه در خارج کشور مثل لهستان، نپال، بنگلادش و پاکستان برای کشورش به ارمغان آورده است. کارگردان این گروه «سروش داتا» شاگرد ابراتف بوده است.

۲۵. «تئاتر عروسکی دهلی» (Delhi puppet theatre): یک تئاتر کوچک است. این گروه عروسک‌های حرفه‌ای می‌سازد و در کارگاه‌های آموزشی خود به تعلیم نمایش عروسکی مشغول است.

۲۶. «تئاتر عروسکها» (Dolls Theatre): در کلکته توسط هنرمندان جوان و فعال و در سال ۱۹۹۰ تأسیس شد. تولیدات آنها ریشه در آگاهی متقابل و ارتباط دوستانه بین بشر و طبیعت دارد. گروه مذکور در تلویزیون و سینما نیز فعالیت می‌کند. آنها به کارگاه‌های آموزشی و اجرای نمایش در نواحی مختلف هند، برای ایجاد علاقه و بینش مخاطبان، توجه دارند. آنها در جشنواره بین‌المللی تهران برگزیده بهترین گروه بازیگری شدند.

۲۷. «آکادمی هنرهای نمایشی عروسکی داریانا» (Darpana Academy of performing Arts Puppetry): در سال ۱۹۶۳ با هدایت «مهرکتراکتور» در احمدآباد تأسیس شد. مجموعه کارهای آنان شامل نمایشنامه‌های سایه سنتی راماپانا تاجراهای مدرن برای کودکان و بزرگسالان است. مؤسسه، نشریه‌ای عروسکی منتشر می‌کند. آنها با عروسک‌های باتومی، دستکشی، نخ‌سی، سیاه در اغلب جشنواره‌های بین‌المللی شرکت کرده‌اند و توجهی خاص به ساخت عروسک و خلق نمایش‌نامه‌های جدید دارند. عروسک‌گردانان آنها معلمان مدارس روستایی را به شکلی سرگرم کننده با نمایش عروسکی آشنا می‌کنند.

۲۸. «تئاتر گیون» (Geyon theatre): در بنگال غربی در سال ۱۹۷۷ تأسیس شد. شامل ۱۰ عضو، از جمله ۵ نوازنده می‌باشد. آنها به شیوه نمایش سایه با مقواهای نازک، کاغذهای رنگی و مواد مرطوب کار می‌کنند. برای کودکان بیشتر از عروسک‌های حیوانی به عنوان شخصیت استفاده می‌کنند و در مدارس نمایش‌ها را به اجرا می‌گذارند.

۲۹. «تئاتر عروسکی ایشارا» (Ishara puppet theatre): در سال ۱۹۸۶ و در دهلی توسط «دَدی پادامچی» (Dadi D. Padumjee) شاگرد «مهرکونتراکتور» و «مایکل مایسک» (michael mischke) سوئدی تأسیس شد. او مسؤولیت گروهی عروسک‌گردان و... را بر عهده دارد. مهم‌ترین اتفاق گروه او، دریافت جایزه آکادمی Sangee Natak در سال ۱۹۹۲ است. او در هند و در خارج هند

اجراهای زیادی داشته است.

۳۰. «کالسوتر» (Kalsotre): گروهی است برای کودکان، که در سال ۱۹۹۰ تأسیس شد.
۳۱. «کات - کاه» (Kat-Kaha): در سال ۱۹۹۸ در دهلی زیر نظر (FUR) تأسیس شد. (Fondation of universal Responsibility of HH the dalailama) این مجموعه اتحادیه‌ای است میان نمایشگران عروسکی و قصه گوینان که شاگردان «آناروپا روی» (Anurupa Roy) بوده‌اند.
۳۲. «کارای رومن گریشن» (Karai Roman Greations): گروهی سنتی است در (Bommalattam) «بومالاتام»، زیر نظر K.Kesavaswamy. او یک معلم مدرسه است که فعالیت خود را از سال ۱۹۸۴ آغاز کرده و موفق به دریافت جایزه از CCRT شده است.
۳۳. «کریشنا مورتی کورلا» (Krishna Morthy Koorella): یک گروه تک نفره نمایش سایه‌ای است از حیدرآباد. او با دست و انگشتان ماهرش و همراه یک اسلاید پروژکتور، دنیای بزرگی از سایه حیوانات، پرندگان و انسان‌ها را در معرض دید تماشاگران قرار می‌دهد، در حالی که همراه با یک موزیک و افکت‌های صوتی، همراهی می‌شود. او حتی در کانال‌های مختلف تلویزیون به اجرای برنامه می‌پردازد.

تنوع نمایش عروسکی در هند

الف - نمایش عروسکی در ایالت «اریسا» (orissa)

حدوداً چهار نوع نمایش عروسکی در این ایالت متداول است.

۱. نمایش عروسکی دستکشی «کانده‌ای - ناچ» (Kundhei- nach)
۲. نمایش عروسکی سایه‌ای «راوانا چایا» (Ravanachaya)
۳. نمایش عروسکی باتومی «کاتی کانه» (Kathi Kundhe)
۴. نمایش عروسکی نخ‌ی «گویا لیل کاندهری» (Gopalila Kandheri)

در نمایش نوع اول عروسک‌ها از سه قطعه چوب ساخته شده‌اند. یک قطعه به عنوان سر و دو قطعه به عنوان دست‌ها، در این سه قطعه سوراخ‌هایی برای نگهداری عروسک‌گردان تعبیه شده است. این قطعات در یک پوشش دایره‌وار بلند به یکدیگر ملحق شده‌اند که دستان عروسک‌گردان را (بازی دهنده) نیز مخفی می‌کند. بازی دهنده‌گی این نوع عروسک‌ها به دو صورت است: توسط یک دست و یا توسط هر دو دست.

در شیوه نخست، یک عروسک‌گردان به تنهایی نمایش را به اجرا درمی‌آورد. او با یک دست عروسک را بازی می‌دهد و با دست دیگر ساز "dholak" را می‌نوازد.

اما در شیوه دوم، ۲ عروسک‌گردان نمایش را به اجرا درمی‌آورند. یکی از آنها dholak را می‌نوازد و دیگری هر دو عروسک را حرکت می‌دهد. اما آنها هر دو آواز می‌خوانند و دیالوگ می‌گویند. بازی دهندگان خود را در پشت صحنه مخفی نمی‌کنند و تماشاچیان آنها را نیز می‌بینند. این نوع نمایش برخاسته از منطقه «مانتریپادا» (mantripada) در بخش «کوتاک» (Cutac) «اریسا» (Orissa) هستند. «راوانا چاهایا»، شکلی از «نمایش عروسکی سایه» است. عروسک‌ها از اشکال بریده شده از چرم درست می‌شوند و یک چراغ روغنی که بر بالای صفحه پارچه‌ای سفید نصب شده است سایه عروسک‌ها را به طور واضح به تماشاچیبانی که در طرف دیگر پرده

نشسته‌اند، نشان می‌دهد.

قطعات چرم به یک تکه چوب متصل شده‌اند، به طوری که بازی دهنده با نگاه داشتن چوب در قسمت زیرین پرده، مانع ایجاد تشکیل سایه چوب بر پرده می‌شود. نمایش اجرایی است براساس افسانه‌های «رامایانا» (Ramayana). منشأ این نمایش‌ها از بخش «آداسا» (odassa) در منطقه «دنکانال» (Dhenkna) این ایالت است. «کاتی کانه» نوع سوم نمایش عروسکی این ایالت است.

عروسک‌ها به باتوم‌ها وصل شده‌اند و از بالا نگاه داشته می‌شوند و از پایین نیز توسط رشته‌هایی هدایت می‌شوند. علاوه بر سر، هر دو دست و گاه پاها نیز هدایت می‌شوند. داستان این نمایش‌ها نیز برگرفته از قصه‌های افسانه‌ای و عامیانه است و نمایش فضایی موزیکال دارد. تنها یک گروه نمایش عروسکی باتومی در ایالت «آریسا» باقی مانده است که مربوط به بخش «کنجار» (Kenjhar) است.

نوع چهارم که عروسک‌های نخ‌نی هستند با نام «گوبا لیل کاندری». این عروسک‌ها نیز از چوب ساخته شده‌اند و عروسک‌های نیمه هستند (از سر تا کمر). با بازوهایی که قابل جدا شدن هستند. آنها از قسمت کمر به پایین فقط لباس بر تن دارند و بدن ندارند.

سابق بر این از بافته‌ای حصیر مانند از پرهای طاووس به عنوان لباس استفاده می‌شد. اما حالا همان پارچه‌های نقاشی شده مورد استفاده قرار می‌گیرند.

قصه‌های این نمایش‌ها برگرفته از افسانه‌ها، فانتزی‌ها و تم‌های اجتماعی است که همراه با میان پرده‌های فراوانی از رقص و طنز و شوخی اجرا می‌شود. نمایش‌های عروسکی نخ‌نی در بخش‌های «کاتاک» (Cuttack) «پوری» (Puri)، «گانجام» (Ganjam) و «دنکانال» (Dhenkanal) اجرا می‌شود.

ایالت «آندرا پراداش» (Andhra pradesh)

نام نمایش عروسکی خاص این منطقه «تولوبومالاتا» (Tholu Bommalata) است. نوعی نمایش عروسکی سایه، به معنی «رقص عروسک‌های چوبی» (Tholu = چرم، bommalata = رقص عروسک). این نوع نمایش در این ایالت بسیار فعال و رایج است. عروسک‌ها از پوست حیوانات ساخته می‌شوند و با رنگ‌های روشن رنگ‌آمیزی می‌شوند. اندازه این عروسک‌ها حدود ۶ فوت (۲ متر) می‌باشد. اتصال اجزای این عروسک‌ها از ناحیه شانه‌ها، آرنج‌ها، زانو‌ها و گاهی در کمر، گردن و قوزک پا می‌باشد.

به طور سنتی با رنگ‌های گیاهی رنگ می‌شوند اما امروزه رنگ‌های شیمیایی بسیار آسان تر و در دسترس تر هستند. جهت اتصال اجزاء چوبی سوراخ‌هایی در آنها کار گذاشته می‌شود. چشم‌ها در جای خود نقاشی می‌شوند. پس از اتصال، جهت مقاوم نمودن عروسک، یک ساقه بامبو باریک به عروسک بسته می‌شود.

تم اغلب این نمایش‌ها براساس قصه‌های «رامایانا مهابهاراتا» (mahabaratha) و یا «کریشنا» (Krishna) است.

این نمایش عروسکی در سراسر ایالت «آندرا پراداش» اجرا می‌شود و اغلب ساکنین و

خانواده‌ها در طول منطقه ساحلی بخش «کاکینادا» (kakinada) از این اجرا استقبال می‌کنند. یک حرکت ساخت عروسک در منطقه «آنانتاپور» (Anantapur) به پیشرفت و بقای این شکل هنری کمک می‌کند. تعدادی از خانواده‌ها نیز هستند که برای گذران زندگی خود (البته به صورت دوره‌ای) به ساخت آباژورهای دکوری و... می‌پردازند و اینها ساخته‌هایی از چرم هستند که از فروش آنها درآمد خوبی (در داخل و خارج از کشور) برای مردم حاصل می‌شود.

ایالت «تامیل نادو» (Tamil Nadu)

دو نوع فرم نمایش عروسکی در این ایالت به اجرا درمی‌آید: «بومالاتام» (Bommalatam) و «تول پاواکوتا» (Thol Pavakoota).

بومالاتام نوعی عروسک‌های نخی هستند که بزرگترین و سنگین‌ترین فرم عروسک‌های نخی سنتی در هند محسوب می‌شوند. سایز آنها معمولاً از ۴ تا ۴/۵ فوت (۱ و ۱/۳ متر) است و اغلب ۸ تا ۱۰ کیلوگرم وزن دارند. اتصالات اجزاء اغلب در شانه‌ها، قوزک پا، زانو‌ها، مفاصل ران‌ها و مچ‌ها هستند. این تعداد مفصل موجب حرکت‌بخشی بهتر به عروسک‌ها می‌شود. این نمایش در حال حاضر تنها توسط خانواده‌های معدودی که در بخش «مادورای» (Madurai) از ایالت تامیل نادو زندگی می‌کنند به اجرا درمی‌آید. مهجور ماندن این نمایش نتیجه گرایش مردم نسبت به سینما و دیگر سرگرمی‌های مدرن است.

ایالت «کارنا تاکا» (Karnataka)

روستاهای این ایالت محل زندگی و حیات عروسک‌های نخی، نخی-باتومی و چرمی است. عروسک‌های نخی «گومبه‌آتا» (Gombe atta) (=رقص عروسک‌ها) نامیده می‌شوند. این نمایش در ادامه نمایش «یاکشگانا» (Yakshagana) نوعی تئاتر سنتی این ایالت پدید آمده است. کنترل عروسک‌ها، از محل مفاصل پاها، شانه‌ها، بازوها، ران‌ها و زانو‌ها انجام می‌شود. حدود ۵ رشته نخ (و گاه بیشتر) به عروسک وصل می‌شوند که در انتها به یک تکه چوب دوسر بسته می‌شوند. داستان‌های «گومبه‌آتا» براساس قصه‌هایی از داستان‌های حماسی و افسانه‌ای طراحی می‌شوند.

موسیقی وزین و نمایشی آن ترکیبی است غنی از موسیقی سنتی و موسیقی کلاسیک. گاهی برای هدایت بهتر این عروسک‌ها، به جای نخ از سیم استفاده می‌شود.

این شکل نمایش عروسکی در بخش‌های «بالاری» (Ballary)، «بیجاپور» (Bijapur)، «چیرادورگا» (Chiradurga)، «دهارواد» (Dharwad)، «ماندی‌آ» (Mandya) و «کانارا شمالی» (My sore North-Canara) «شیموگا» (shimoga)، «تامکور» (Tumkur) و «کانارا جنوبی» (south canara) به اجرا درمی‌آید.

نمایش عروسک‌های چرمی (سایه) اغلب «توگالو گومبه‌آتا» (Togalu gombe-atta) نامیده می‌شوند، که شبیه به عروسک‌های چرمی «آندراپرادش» هستند. عروسک‌ها در دو اندازه کوچک و بزرگ هستند. نوع اول با عروسک‌های بزرگ شبیه به همتای آندرا پراداشی خود است و نوع

دوم عروسک‌های کوچکتر هستند. موضوع و تم این نمایش‌ها برگرفته از ادبیات، puranic و حماسی است. کاراکترهای معروف آنها نیز دلک‌ها، رقصنده‌ها و... هستند که تقریباً در همه نمایش‌ها شناخته شده هستند.

ایالت «کراالا» Kerala

نمایش عروسکی سنتی در این ایالت «پاوا - کوتو» (Pava - kuthu) (نمایش عروسکی دستکشی) و «تول - پاواکوتا» (Tholpavakuthu) (نمایش عروسکی چرمی) نامیده می‌شود: پاوا = عروسک و کوتو = رقص

عروسک‌های رنگین این نمایش‌ها بسیار شبیه به بازیگران نمایش کاتا کامی هستند. آنها لباس‌هایی سنگین بر تن دارند و چهره‌هایی آرایش شده دارند. شباهت آنها آنقدر زیاد است که بیشتر به «پاوا - کاتا کالی» (Pava-Kathakali) شهرت یافته‌اند.

نمایشگران معمولاً نمایش را بر مبنای «آتا - کاتاس» (atta-kathas)، اجرا می‌کنند و نوازنده کاملاً شبیه به کاتا کالی می‌نوازد.

اجراها در شب انجام می‌شود. عروسک‌گردانان بر روی سطح زمین می‌نشینند. پشت به یک چراغ روغنی. تم غالب این نمایش‌ها از رامایانا و مهابهاراتا و ادبیات puranic گرفته می‌شود. تول - پاوا - کوتا (تول = چرم، پاوا = عروسک، کوتا = رقص)

این عروسک‌های چرمی ۲/۵ تا ۳/۵ فوت ارتفاع دارند و با یک دست و یا گاه توسط دو دست کنترل می‌شوند. آنها گاه تجسم اشکالی هستند از قبیل درخت‌ها، زمین، کوه و...

این عروسک‌ها اجرای مراسم سنتی این مردم را بر عهده دارند؛ مراسمی همچون عبادت و پرستش در معابدی که در اطراف ناحیه (palghat) بنا شده‌اند. در حدود ۷۰ معبد مجهز به صحنه دائمی اجرای این نمایش‌ها هستند. این صحنه‌ها «کوتو مادام» (Koothu madam) نامیده می‌شوند.

ایالت «راجستان» (Rajasthan)

نام محلی و مشهور نمایش عروسکی در این ایالت «کات پوتلی» (kathputli) است. کات پوتلی نام عروسک‌های نخنی و رنگی است که از چوب و پارچه ساخته می‌شوند.

سر عروسک‌ها از چوب تراشیده شده‌اند و بنا بر شخصیت و نقشی که در هر قسمت یا اپیزود بازی می‌کنند، نقاشی می‌شوند. نخ‌هایی برای هدایت سر به آن وصل شده‌اند و صورت‌ها با رنگ‌های زرد، سفید (رنگ‌های روشن دیگر) نقاشی شده‌اند. قسمت بالاته و همین‌طور دست‌ها، از خرده پارچه، پنبه و یا تکه لباس‌های مستعمل پر شده است.

دست‌ها همچون بقیه انواع عروسک نخنی در هند، مفصل ندارند. پایین تنه عروسک‌ها زیر لباس (دامن) عروسک مخفی است، از این رو آنها پا ندارند.

داستان‌های افسانه‌ای عامیانه مثل «آمارساین راتور» (Amarsing Rathore) که با موسیقی

محلی راجستان عجین شده‌اند، تم غالب این نمایش‌ها هستند.

ایالت «ماها راشترا» (Maharashtra)

در این ایالت دو شکل نمایش عروسکی رونق دارد: ۱- کالاسوتری با هولیا (Kalasutri Bahulya) (نمایش عروسکی نخ) ۲- چامادیچ با هولیا (نمایش عروسکی سایه) نوع اول، نمایشی است با عروسک‌هایی کوچک و بدون پا. این عروسک‌ها فقط ۲ مفصل دارند در ناحیه شانه‌ها و نخ‌های کنترل و هدایت آنها به قسمت سر و دست‌ها وصل هستند. تم این نمایش‌ها نیز از رامایانا گرفته شده که با لهجه محلی اجرا می‌شود. این شکل نمایشی چندان مورد حمایت قرار نگرفته است و به دلیل تبلیغ نشدن آن چندان مورد توجه مردم نیست.

چاپاویچ با هولیا: عروسک‌های این نمایش مفصل ندارند و به طور کامل از رنگ‌های گیاهی پوشیده شده‌اند. ایزودهای نمایش نیز براساس داستان‌های محلی نوشته می‌شوند. این شکل نمایشی نیز فقط در «راتاناجیری» (Ratangiri) که بخشی از ایالت «ماها راشترا» است اجرا می‌شود و متداول است.

ایالت «بنگال غربی» West Bengal

بنگال غربی خاستگاه نوعی نمایش عروسکی باتومی و سنتی قوی است که به زبان محلی - «پوتول - ناچ» (putul-nach) (رقص عروسک‌ها) نامیده می‌شود. عروسک‌گردانان بنگالی، عقیده دارند، عروسک‌های باتومی در هدایت، سرتر از عروسک‌های نخ هستند. آنها بر این باورند که کار با عروسک‌ها از سطح پایین‌تر، آزادی عمل بیشتری دارد. این عروسک‌ها ۱/۵ متر طول دارند و بر روی یک بامبوی ۲/۵ متری ساخته شده‌اند.

دست‌ها و بدن عروسک‌ها از چوب بامبو ساخته شده است و با مخلوطی از گاه و پوسته برنج شکل و فرم گرفته‌اند. به دلیل عدم وجود پاها، پایین تنه عروسک‌ها بنا بر شخصیت‌هایشان با لباس‌های درتی و ساری، پوشانده شده است.

دست‌ها توسط سیم یا باتوم هدایت می‌شوند. این باتوم‌ها به کتف عروسک‌ها وصل شده‌اند و هر کدام از عروسک‌گردانان، عروسک را از پشت پرده بامبو، به ارتفاع سرشان هدایت می‌کنند. آنچه باعث جذابیت و زنده شدن نمایش است حرکت عروسک‌گردانان همراه با عروسکشان است. قصه این نمایش‌ها براساس داستان‌هایی از رامایانا در «ساتی بیهولا» (Satee Behula) است. گروه‌های بسیار کمی از نمایشگران این نمایش را در مناطق روستایی بنگال غربی اجرا می‌کنند.

ایالت «آسام» (Assam)

نمایش عروسکی محلی این ایالت «پوتالا ناچ» (putala-nach) نام دارد و در دشت‌های «آسام» متداول است. بدن و سر عروسک‌ها از چوب نرم ساخته شده است و بعضاً صورت آنها نیز کنده‌کاری شده است.

این عروسک‌ها که با اشکال و شخصیت‌های انسانی ساخته می‌شوند دارای مفاصلی هستند که عروسک‌ها را قابل حرکت و کنترل می‌سازند. این عروسک‌ها نیز در قسمت پایین تنه پا ندارند

اما دامن لباس آنها این بخش را از نظر پنهان ساخته است.
اندازه این عروسک‌ها بین ۱/۵ تا ۲/۵ فوت (۴۰ تا ۷۰ سانتی‌متر) است. داستان‌های
اسطوره‌ای و حماسی رامایانا و مهابهاراتا، قصه‌های اصلی این نمایش‌هاست.
به گفته سرگئی ابراتف نمایشگر عروسکی بزرگ روسیه:
«عروسک‌ها می‌توانند دنیایی سراسر فانتزی خلق کنند. آنها می‌توانند احساسات و افکاری را
نشان دهند که حتی اجرای آن برای انسان‌ها نیز مشکل باشد. عروسک‌ها شبیه انسان‌ها هستند،
شکل دیگری از انسان‌ها.
در نمایش عروسکی، همه چیزها مثل گل‌ها، بادکنک‌ها، زمین، آسمان خراش‌ها، ابزار و اثاث
و حتی پرتوهای نور، جان دارند و می‌توانند به خوبی انسان‌ها، احساساتشان را بیان کنند.

منبع:

www.puppetindia.com

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی